

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.10, maj 2017

Indledningen er redigeret af Ida Marie Klahn og Klaus Nielsen

Tilsyn ved dr.phil. Vibeke Winge

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredogørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til

Den 14de Maj 1823

ved Kim Steen Ravn

Indhold

- 1 Anledning
- 2 Om digtet
- 3 Uenighed og respekt
- 4 Rejsen
- 5 Skuffede forventninger
- 6 De materielle resultater
- 7 Anvendt litteratur

1 Anledning

Den 5. maj 1823 vendte den danske sprogforsker Rasmus Rask hjem efter en rejse på mere end seks år til bl.a. Indien. Grundtvigs sang *Den 14de Maj 1823* blev skrevet i anledning af den fest, der blev holdt for Rask ni dage efter hjemkomsten. Festen blev holdt på Den kongelige Skydebane i København. Baggrunden for rejsen var, at der ikke fandtes tilstrækkeligt med kilder i København til studier af asiatiske sprog.

2 Om digtet

Den 14de Maj 1823 kan deles i fire dele. Første del, strofe 1-3, beskriver sagnfiguren Holger Danske og hans erobringer i det fjerne østen. Rask omtales ikke under sit eget navn i sangen. I stedet repræsenteres han af Holger Danske og af Thors tjener og budbringer Tjalfe. I digtet fungerer Holger Danske som navn dels for sagnhelten, dels for indbegrebet af Danmark.

Hvor Holger Danske i strofe 1 er den aggressive erobrere fra sagnet, forandres hans funktion gennem en sammenligning med Alexander 3. den Store, i den metaforiske betydning en helt eller en stor mand, til at være billede på danskerne og den særlige danske ånd. I stedet for kamp, drab og erobringer af land vælger han "en bedre Lodd: / Det Levende vilde han arve" (strofe 3, vers 4).

Sangens anden del, strofe 4-5, beskriver mere præcist, hvad det var Holger Danske alias Rasmus Rask valgte. Det drejer sig om de levende sprog, som Rask rejste ud for at studere. Hvis danskerne tilegner sig disse sprog, vil de blive hørt og adlydt af folk i fremmede lande: "Og kan de Tunger vi tale med, / Og veed, hvad de har at betyde, / Da finde i Aanden og Riget Sted, / Os Folkene höre og lyde" (strofe 5).

Strofe 6-8 udgør tredje del. Her drages en parallel til sagnet om Holger Danske og hans erobringstogter, som udgik fra Jerusalem, og hans ærefulde hjemkomst til Danmark. Danskernes frygtløse repræsentant er nu igen parat til erobringer, denne gang i Orienten: "Hans Hug nu stander til *Austurveg* [dvs. Orienten]" (strofe 7, vers 1). Derfor har han sendt en "Helt urædd" (strofe 8, vers 1) afsted for at udforske det ukendte land.

Den egentlige hyldest til Rask udfoldes i fjerde del, strofe 9-13. Han er den omtalte "Helt urædd", som nu er vendt hjem fra det fremmede med "med god Beskeed" (strofe 9, vers 1). Da han på sin rejse har vist sig som en opmærksom iagttager og en dygtig budbringer, betegnes han som "Herr *Thjalf* hin Unge" (strofe 9, vers 2) og som "Snaren-Svend" (strofe 12, vers 1). Hans udbytte af rejsen er enestående (strofe 9, vers 3-4). Hele rejsen fremstilles i den sammenhæng som udtryk for den danske ånd, der stræber efter at erobre verden på fredelig (videnskabelig) vis, dvs. den "Aand over Konge-Stol, / Som stræber, foruden Staal-Handske, / At seire paa Jorden, fra Pol til Pol!" (strofe 10, vers 1-3).

Sangens sidste strofe udtrykker håbet om, at Danmark aldrig vil mangle folk som Rasmus Rask. Da vil danskerne kunne nå helt til Indien på deres fredelige, videnskabelige erobringstogter. Strofen udtrykker desuden de store faglige forventninger, som blev knyttet til hans hjemkomst. Mange forventede en stor sprogvidenskabelig afhandling. Den så imidlertid aldrig dagens lys.

3 Uenighed og respekt

Forholdet mellem Grundtvig og Rask fik en dårlig start. I 1808 tog Grundtvig parti for Christian Molbech i en strid mellem Molbech og Rask. Striden drejede sig om præfikset *ur-*, som Oehlenschläger havde anvendt i ordet "Urkraft" i "Baldur hin Gode" (1807, s. 143). I sin anmeldelse af værket havde W.H.F. Abrahamson kritiseret brugen af præfikset og en lang række andre vendinger for at være germanismer (Abrahamson 1808, s. 59). Molbech hævdede heroverfor at præfikset var så dansk som noget. Rask var enig med Abrahamson, og tilbageviste Molbechs påstand med etymologiske og semantiske argumenter.

I 1810 skrev Rask en kritisk anmeldelse af Grundtvigs "Om en Oversættelse af den poetiske Edda" fra samme år. Han påpegede misforståelser i oversættelsen og kaldte

Grundtvigs stil for “tvungen, unaturlig og til dels uforståelig” (Rask 1810, sp. [546]). Grundtvig svarede med artiklen “Noget om Hr. Rasks Betænkeligheder angaaende Eddas Oversættelse”. Med den affærdigede han kritikken og understregede, at de stilistiske valg var nødvendige af hensyn til af materialet: “dersom Man oversatte Eddas Sange i det nu almindelig brugte Dansk, vilde de tabe saare meget af deres Eiendommelighed og kunde ei engang, uden at udvandes, gives i det gamle Versemaal” (Grundtvig 1810, sp. 590).

Senere blev forholdet bedre. I 1815 udgav Grímur Jónsson Thorkelin en oversættelse af Beowulf. Grundtvigs kritik af oversættelsen gav anledning til en lang og bitter strid mellem bl.a. Thorkelin på den ene side og Grundtvig på den anden. Rask deltog ikke direkte i striden. I november 1816 sendte han et brev til Grundtvig, hvor han bl.a. omtaler sit eget arbejde med Beowulf. Det var den fælles interesse for oldengelsk litteratur, særligt Beowulf, der blev anledningen til at den tidligere uenighed blev afløst af gensidig respekt (se Blom 2013, s. 244-256).

4 Rejsen

Rask forlod København den 25. november 1816. Hans rejse gik over Kalmar, Stockholm, Sankt Petersborg, Moskva, ned langs Det Kaspiske Hav og videre til Teheran. I Indien besøgte han Bombay (nu Mumbai), rejste langs floden Ganges, derfra til Calcutta (nu Kolkata) og videre til Madras (nu Chennai) i det sydlige Indien. Colombo på Ceylon (nu Sri Lanka) var sidste destination, før han begyndte hjemrejsen august 1822. Den 1. december gik han ombord på skibet Johanne Marie. Han ankom til Helsingør den 2. maj, hvor skibet pga. hårdt vejr lå i havn et par dage, inden det anløb København den 5. maj 1823.

Rejsen var lang, ca. 25.000 km, og havde budt på mange hindringer. Nogle skyldtes datidens rejseforhold, andre Rasks skrøbelige psyke (se Ellermann 1936, s. 68-79). Det sidste bevidnes i hans dagbog. En enkelt episode kan tjene som eksempel. Da han kom til Indien, fremgik mistroen tydeligt af dagbogen. Han troede, hans tjenere talte deres modersmål, for at han ikke skulle forstå, hvad de sagde (Ellermann 1936, s. 72).

5 Skuffede forventninger

Hvis Rask havde forventninger om en storartet modtagelse ved sin hjemkomst, sagde han ikke selv noget om det. I et brev til sin ven Rasmus Nyerup meddelte han kort, at han anså det for sin:

Pligt at melde Dem min Hjemkomst med Kaptejn Duntzfeldt på Skibet Johanne Marie; jeg er sund og frisk, men næsten frussen [frosset] fordærvet, da jeg ikke var vel forsynet mod en sådan Kulde, som jeg ikke ventede på denne Årstid (Rask 1941, bind 2, s. 63).

Omgivelsernes forventninger var til gengæld store. Fagfolk så frem til et stort, sprogvidenskabeligt værk. Københavnerne håbede på en rejsebeskrivelse. Glæden over hans hjemkomst og de høje forventninger kom bl.a. til udtryk gennem de mange selskaber, der blev holdt til hans ære: Den 10. maj i Studenterforeningen, den 13. maj i Det Islandske Litteraturselskab og den 14. maj i Selskabet af Professorer på

Skydebanen. Dertil kom en række private selskaber. Med tanke på Rasks sociale udfordringer i omgangen med mange mennesker kan det ikke være den form for opmærksomhed, han har ønsket sig.

Brevene vidner snarere om, at han først og fremmest var interesseret i at fortsætte sit videnskabelige arbejde. Til det måtte han have en stilling. I 1825 blev han ansat som professor i asiatisk litteratur ved Københavns Universitet, i 1829 blev han bibliotekar ved Universitetsbiblioteket, og endelig i 1831, et år før han døde, blev han udnævnt til professor i orientalske sprog.

Rask var videnskabsmand. Det var ikke hans opgave at tilfredsstille det københavnske publikums trang til eksotiske rejsebeskrivelser. I sine erindringer fremstiller N.C.L. Abrahams dette publikums skuffelse:

vi glædede os til at høre ham fortælle (...) Vi bleve imidlertid noget skuffede i vore Forventninger. Rask sagde egentlig slet Intet, var undselig og krøb i Krogene, og, da nu vi (...) pressede paa ham med Spørgsmaal, fik vi omtrent ud af ham, at han engang havde redet paa en Elephant, og at der engang, da han sov i en Tartars Telt, var løbet et stort grønt Fiirbeen over hans Ansigt. (...) Rask havde reist udenlands paa Sprog og havde formodentlig hverken seet tilhøire eller tilvenstre (Abrahams 1876, s. 179 f.).

6 De materielle resultater

De håndgribelige resultater af Rasks rejse findes på Det Kongelige Bibliotek. Biblioteket ejer en stor samling af palmebladshåndskrifter. Dens videnskabelige værdi skyldes ikke bare de mange sjældne manuskripter, men også den systematiske måde, de er blevet udvalgt på. De repræsenterer et kvalitativt tværsnit af den litteratur, der var tilgængelig på Sri Lanka på dette tidspunkt. Et af rejsens formål, indsamling af kilder til studier af orientalske sprog, blev til fulde indfriet.

Anderledes forholdt det sig med de intellektuelle resultater. Dem opsummerer Vilhelm Thomsen ganske præcist i *Dansk Biografisk Lexikon*. Trods en ihærdig arbejdsindsats efter hjemkomsten "saa har Rejsen dog kun afsat aldeles forsvindende Spor i hans følgende omfattende Produktion, der, blot med større Modenhed og Sikkerhed, nærmest fremtræder som en Fortsættelse af hans første Ungdoms Planer og Arbejder" (Thomsen 1899, s. 497).

Det eneste publicerede resultat af rejsen var *Om Zendsprogets og Zendavestas Ælde og Ægthed* (1826).

7 Anvendt litteratur

- Abrahams, Nicolai Christian Levin (1876) *Meddelelser af mit Liv*, udg. Arthur Abrahams. København.
- Abrahamson, Werner (1808) "[Anmeldelse af Oehlenschlägers Nordiske Digte]" i *Kjøbenhavnske lærde Efterretninger*, nr. 4, s. 49-62, og nr. 5, s. 75-80. København.

- Blom, Alderik (2013) "Rasmus Rask and Romanticism" i *Beiträge zur Geschichte der Sprachwissenschaft* 23:2, s. 241-274. Münster.
- Ellermann, Mogens (1988) *Geni og Sindsyge. Vincent van Gogh. Rasmus Rask. Ernst Josephson. Carl Frederik Hill*, fotografisk genoptryk [1936]. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1808) "Om en Oversættelse af den poetiske Edda" i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, nr. 30, 20. januar, sp. 465-473. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1810) "Noget om Hr. Rasks Betæneligheder angaaende Eddas Oversættelse" i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, nr. 37, 13. februar, sp. 588-590, og nr. 38, 17. februar, sp. 594-598. København.
- Oehlenschläger, Adam (1807) "Baldur hin Gode" i *Nordiske Digte*, s. 129-232. København.
- Rask, Rasmus (1810) "Nogle Betænkninger om den i Skilderiet No. 30 lovede Oversættelse af Edda" i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn*, nr. 34, 30. januar, sp. [529]-534, og nr. 35, 6. februar, sp. [545]-548. København.
- Rask, Rasmus (1826) *Om Zendsprogets og Zendavestas Ælde og Ægthed*. København.
- Rask, Rasmus (1941) *Breve fra og til Rasmus Rask 1-3*, udg. Louis Hjelmlev, bind 2: (1820-1832). København.
- Thomsen, Vilhelm (1899) "Rask, Rasmus Kristian" i *Dansk Biografisk Lexikon, tillige omfattende Norge for Tidsrummet 1537-1814*, udg. C.F. Bricka, bind 13, s. 489-502. København.